

להתזדנע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ס

בבא בתרא דף יא

בענין ארבע אמות שבנגד פתחי הבתים

בבבא בתרא דף י"א. במשנה, אין חולקין את החצר עד שיהא ארבע אמות לזה וארבע אמות לזה וכו'. אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ארבע אמות שאמרו חוץ משל פתחים. אמר רב הונא חצר מתחלקת לפי פתחיה. ורב חסדא אמר נותנין ארבע אמות לכל פתח ופתח, והשאר חולקין בשוה. תניא כוותיה דרב חסדא, פתחים שבחצר יש להן ארבע אמות. היה לזה פתח אחד ולזה שני פתחים, זה שיש לו פתח אחד נוטל ארבע אמות, וזה שיש לו שני פתחים נוטל שמונה אמות, והשאר חולקין בשוה. היה לזה פתח רחב שמונה אמות, נוטל שמונה אמות כנגד הפתח, וארבע אמות בחצר. ארבע אמות מאי עבדתיהו, אמר אביי הכי קאמר נוטל שמונה אמות באורך החצר, וארבע אמות ברוחב החצר.

- א -

אחין ושותפים שחלקו את החצר אם מגיע להם ארבע אמות שלפני הפתחים

אחד, ושמעון בנה כנגדו שני בתים, ואחר כך באו שניהם והקיפו חומה מסביב לבתים אלו ועשאוהו כחצר, בזה סובר רב הונא דכשבאין לחלוק נוטל שמעון שני שלישי החצר וראובן שלישי אחד, לפי שכיון שבנה שמעון שני בתים נמצא שהחזיק בשני שלישי החצר, וראובן שלא בנה אלא בית אחד לא החזיק אלא בשלישי אחד. ורב חסדא סובר שנותן לכל פתח ופתח ארבע מאות, והשאר חולקין בשוה. אבל חצירות שבמדינות שבין שני שותפין ויש לכל אחד מהן חלק ידוע, כשבאין לחלוק, אין כל אחד מהן נוטל אלא לפי חלקו שיש לו בה בין מועט בין מרובה.

ובדברי הרמב"ם משמע שמפרש כדברי הר"י מיגאש, כי הרמב"ם בפרק ב' מהלכות שכנים הלכה א' כתב דחצרות הכפרים שכל אחד ואחד בונה לו בית, ונמצאת החצר שבין שני הבתים משותפת לכל בני הבתים, הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו ברוחב כל הפתח. ובש"ע חו"מ סי' קע"ב סעיף א' מבאר יותר דזה אמור בשנים שקנו מההפקר, כגון שבנו במקום הפקר, זה בנה לו בית ופתח בו ב' פתחים, וזה בנה לו בית ופתח בו פתח אחד, ואחר כך הקיפו אותם, עד שנעשה להם לחצר.

וכתב בסמ"ע סק"ג דבש"ע מדייק במה שכתב 'ואח"כ הקיפו', דבזה אע"ג שהקיפו אח"כ ביחד את החצר סביב ביתם, מכל מקום כבר זכו כל אחד לפניו ביתו כפי פתחו שפתח, אבל אם הקיפו קודם שבנו, אז בשעת הקפה שהקיפו יחד זכו בשוה, ותו לאו כל כמיניה לזכות יותר בפתחיו שפתח. [ב]

דין זה אמור באב שמחלק נכסיו על פיו / ראובן ושמעון שבנו בתים בשטח הפקר ושוב הקיפו את החצר / עילוי בדמים בין הבתים

- רש"י, ר"י מיגאש, רא"ש, יד רמ"ה, ח"י רבי נחום -

א. במה שאמרו רב הונא ורב חסדא דמי שיש לו פתחים רבים בבית, כשחולקין החצר מגיע לו יותר בחצר, הסכימו רוב הראשונים שאין זה אמור בכל חלוקת שותפים, כי אחין שירשו מאביהם חצר עם כמה בתים, ונטל זה בית עם פתח אחד וזה נטל בית עם שני פתחים, אינו בדין שזה שנטל בית עם שני פתחים יהא לו בחצר חלק גדול יותר ממי שנטל בית עם פתח אחד. ולכן העלו הראשונים דיש להעמיד דברי רב הונא ורב חסדא דוקא בתנאים מסויימים, כדלהלן. [א]

א', רש"י (ד"ה חצר) מפרש דזה אמור במי שחולק נכסיו על פיו והיתה לו חצר ובה שני בתים, ונתן לראובן בית שפתוחין לו שני פתחים לחצר, ונתן לשמעון בית שפתוח לחצר פתח אחד, ואת החצר לא חילק, אם אחר מיתת האב באים לחלוק את החצר, זה שיש לו שני פתחים נוטל שני חלקים בחצר, ואחיו נוטל חלק אחד. והיינו, דמסתבר שכשנתן אביהם לאחד בית עם שני פתחים, היה כוונתו ליתן לו גם ד' אמות שלפני הפתח, ואותן ד' אמות שלפני הפתחים אינם בכלל הירושה של כל החצר, אלא שזה היה בכלל מתנת אביהם.

ב', בחי' הר"י מיגאש מפרש דזה אמור כשראובן בנה בשטח הפקר בית

השלמות והוספות

לפי פתחיה, דכפי כמה פתחים שיש לו בבית כך יש לו זכות בחצר, והכי נמי כיון שהוא בא מכח שני בני אדם ששכרוהו לומר קדיש יש לו זכות לאמירת שני קדישים. ואע"ג דמי שהוא אבל על אביו ועל אמו אין לו זכות לומר שני קדישים, שאני התם דזכרון אחד עולה לשניהם, כי מה שברא מזכה אב בא לו גם על ידי אמו, ששניהן שותפים באדם, אבל בנשכר משני בני אדם, יש לו זכות לשני קדישים, כמו שאמרו דחצר מתחלק לפי פתחים. [והיינו דכשם שמצינו בחלוקת חצר דאע"ג שמצד השותפים עצמן לא אולמא האי מהאי, ועם כל זה הולכין בחלוקת החצר אחרי דבר המתחלק ומגיע לאיש אחד חלק בחצר ביחס לבתים, הכי נמי מגיע לו אמירת קדיש לפי מה שנשכר לומר בעד שני נפטרים].

[ב] ומשמע בדבריו דאותן ד' אמות שלפני הפתח זכה בהם כל אחד מכבר בשעה שבנה את הבית, כי עם בניית הבית זכה בד' אמות שלפני הבית, ולכן כששניהם

איש אחד שנשכר משני בני אדם לומר קדיש בשביל שני נפטרים, אם זוכה באמירת קדיש כפי מסת שני בני אדם שאומרים קדיש

- שו"ת האלף לך שלמה -

[א] יש לציין דבשו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' ס"א נסתפק לגבי מקומות שבבית הכנסת חולקים אמירת קדיש בין כל האומרים קדיש, שזה אומר אחד וזה אומר אחד, דיש לעיין בבית הכנסת שאין שם אבלים שאומרים קדיש אחרי אב ואם, אלא שיש כמה אנשים שנשכרים לומר קדיש בעד נפטר, ויש אחד שנשכר לומר קדיש בעד שני נפטרים, אם יש לו זכות לומר שני קדישים, מאחר שהוא נשכר משני בני אדם.

וכתב דהדבר ברור דמי שנשכר משני בני אדם יש לו זכות לומר שני קדישים במקום קדיש אחד. והוא מדמה דבר זה לדברי הגמ' שלפנינו דחצר מתחלקת

אמות לכל פתח, ולכן אם עלו בשומא מגיע לו ד' אמות בחצר לכל פתח ופתח, אבל לרב הונא שסובר דכל החצר מתחלק לפי שיעור פתחיה, אין מועיל מה שעלו הבתים בשומא, כי מה שעלו הבתים בשומא אינו סיבה ליטול חלק גדול בשאר החצר.

אמנם ביד רמ"ה העלה דהלכה זו דנותנין בחצר לפי פתחים שבבית אמורה גם בחלוקת אחין ושותפין. וכן כתב בטור בשם הרמ"ה דדבר זה נוהג בכל חלוקת חצר.

ובחי' רבי נחום (אות ק"ס) מבאר פלוגתת הרמ"ה ושאר ראשונים, וכתב דהרמ"ה סובר דד' אמות שלפני פתח הבית נחשבים כחלק מן הבית עצמו, ולכן הוא סובר דאפילו באחין שחלקו ביניהם, כל שחלקו בסתם, מי שהגיע לו בית עם שני פתחים, נחשב כאילו כבר הגיע לו בחצר ד' אמות שלפני הבית. ושאר ראשונים סוברים דארבע אמות שלפני הפתח אינם נחשבים כחלק מן הבית, ואם אין נימוק מיוחד אין אומרים שעל ידי שיש לו הבית יש לו בחצר ד' אמות שלפני הפתח.

- ב -

ארבע אמות שלפני הפתח אם קנאן בקנין גמור

אמנם בחידושי הרשב"א חולק על דברי הרמב"ן במה שהוא מביא דברי הירושלמי שכתבו שאין אותן ד' אמות קנויות לו, וכתב דמדברי הגמ' שלפנינו מוכח דאותן ד' אמות קנויות לו בקנין גמור, דלא כהירושלמי, שהרי לרב הונא שסובר דחצר לפי פתחיה מתחלקת, ודאי שיש לו בו קנין גמור, דאין לומר שאין לו בו אלא זכות לשעה לפירוק משאו ולהעמיד בהמתו לשעה, כי על זה למה יטול חלק אחד בכל החצר בין גדולה בין קטנה, ואם כן לרב הונא ודאי שנוטלן והן לו בקנין גמור, ומעתה, מדרב הונא נשמע לרב חסדא דגם לרב חסדא קונה בהם קנין גמור, שהרי רב הונא ורב חסדא נחלקו רק בשיעור חלוקה, ולא נחלקו אם קונה בו קנין גמור או קנין שעה.

ועוד, שהרי מאחר שחולקים את החצר בין שניהם, הרי כל אחד כופה את חבירו לעשות מחיצה בין שתי חלקי החצר, ואותן ד' אמות שהם לפני הפתח, זה גודרן עם חצרו וזה גודרן עם חצרו, ומעתה מאחר שהוא גודרן בתוך הגדר שלו, בודאי הרי הם שלו לגמרי, דאם לא היאך רשאי לגודרן עם חצרו, וכתב שזו ראייה שאין עליה תשובה.

ג', הרא"ש סי' ל"ח כתב דהלכה זו אמורה גם בשני אחין שירשו אם שחלקו הבתים לא היו לגמרי שוין בדמים זה כזה, וחלקו בשומא ובעילוי, ואז יש לקבוע שארבע אמות שלפני פתחו היתרים על של חבירו, היו בכלל העילוי שהם צריכין לו לפרק משאו. ג

והרא"ש שם מביא דהריב"א מבאר דברי הראשונים שהעמידו פלוגתת רב הונא ורב חסדא דוקא בתנאים מסויימים, כי באחין או שותפין שחלקו הרי אמרו לעיל דף ז': שאין להן דרך זה על זה ולא חלונות זה על זה, וכמו שאין החלון זוכה לו בהרחקת ד' אמות מכנגדו, כך אין פתחו זוכה לו בד' אמות בחלק המשותף לחבירו. וכמו שאמרו שם גם לגבי שני אחין שחלקו שאחד נטל כרם ואחד נטל שדה לבן, דאין לו לבעל הכרם ד' אמות בשדה לבן, מלבד אם עלה הדבר בשומא ועילוי דמים. ולכן גם בחלוקת בתים אם שני הבתים עלו בשומא ובעילוי דמים, אז אומרים דארבע אמות שלפני פתחו היתרים על של חבירו היו בכלל העילוי, כי הם צריכין לו לפרק משאו כמו שצריך הכרם לד' אמות. אמנם זה דוקא לרב חסדא שסובר דנותנין ד'

אם קונה אותן בקנין גמור או שיש לו רק זכות להשתמש יותר כדי לפרק משאו

- חי' הרמב"ן בשם ירושלמי, חי' הרשב"א -

ב. בחידושי הרמב"ן מביא דברי הירושלמי שאמרו דמה שנותנין לו ד' אמות לפני כל פתח אינו שהוא קונה לגמרי אותן ד' אמות, אלא נותנין לו כדי שיהא מעמיד בהמתו לשעה ופורק חבילתו לשעה.

וכתב הרמב"ן דלפי דברי הירושלמי שאין נותנין ל' ד' אמות בדרך הקנאה, יש לפרש דזה אמור גם באחין ושותפין שחלקו שמי שיש לו שני פתחים נוטל ד' אמות כנגד הפתח שיהא שם פורק חבילתו לשעה, וגם לשני יש רשות להשתמש בה עראי בשעה שאין זה משתמש בה, ואם זה בא לבנות בית במקום זה אינו בונה, וגם אינו רשאי למוכרו כי לא קנאו בקנין גמור, ועוד, שאם סתם פתחו ופירץ פצימיו הפסיד זכותו, כי אין זה כשאר חלק שיש לו בחצר שאינו יוצא מרשותו לעולם עד שימכור או יתן במתנה לאחרים, אלא אלו ד' אמות שלפני הפתח אינם שלו לקנין.

השלמות והוספות

שאמר רב הונא דחצר לפי פתחיה מתחלקת ולרב חסדא נותן לכל פתח ופתח ארבע אמות, אמור דוקא בבית שיש בו ד' אמות, אבל בבית שאין בו ד' אמות כיון שעומד להיסתר, אין נותנין שיעור פתחים לכל אחד. ושם מפרש רש"י (ד"ה חצר) פלוגתת רב הונא ורב חסדא בחצר שהיו בתים פתוחין לה וחלקוה שני אחין ביניהם, וזה סותר לדברי רש"י שלפנינו שמפרש דפלוגתת רב הונא ורב חסדא היא באב שמחלק נכסיו על פיו ולא באחין שחלקו את החצר שירשו מאביהם.

וכתב בחת"ס, דהנה רש"י שם מפרש דמיירי באחין שחלקו שזה נטל 'שלשה בתים קטנים' וזה נטל כנגדן 'בית גדול'. וכתב דבחלוקה של 'שלשה בתים קטנים' כנגד 'בית גדול' ודאי עלו את הבתים בשומא, וכיון שעלו את הבתים בשומא נוהג הלכה זו אפילו באחין שחלקו ביניהם.

וכתב דלכן מפרש רש"י שהחלוקה היתה בין ג' בתים ובין בית אחד שבוה ודאי עלו לידי שומא, מפני שלשון הגמ' שם הוא דמיירי ב'אחין ושותפין שחלקו, לפיכך פירש רש"י דמיירי שזה נטל שלשה בתים קטנים, וזה נטל בית אחד, דבזה ודאי עלו בשומא. ולא עוד, אלא דרש"י סובר דבזה מועלת השומא אפילו לרב הונא שסובר דחצר מתחלקת לפי פתחיה, דכיון שיש שלש בתים נגד בית אחד, נכלל בשומא אפילו לגבי החצר כולו שנוטל ג' חלקים בחצר. אבל בסוגיין מפרש רש"י דמיירי בחלקו בית אחד נגד בית אחד, [כי כן מוכח בגמ' להלן דף ס']. ובבית נגד בית יתכן שלא עלו בשומא, ולכן הוצרך רש"י לפרש דמיירי באב שמחלק נכסיו על פיו.

יחד בנו החצר סביב לבתים, כל אחד נשאר עם מה שזכה בחצר כנגד הפתח. אמנם יש לעיין בזה, דבשלמא לרב חסדא שכל אחד מקבל בחצר ד' אמות שלפני ביתו, יש לומר שאותן ד' אמות זכה עם בניית הבית, כיון שהם חלק מן הבית, כיון שהם צריכים לו לפירוק משאות, אבל לרב הונא דהחצר כולו מתחלק לפי פתחים שבו, הרי בשעת בניית הבית בלבד ודאי שלא זכה בכל החצר, וא"כ לרב הונא אין לומר שלכן מקבל בחצר לפי פתחיה לפי שכבר זכה בהם בשעת בניית הבית.

חלוקת שלש בתים כנגד בית אחד ודאי שהוא על ידי שומא וזה מועיל גם באחין שחלקו ביניהם

- רש"י, חתם סופר -

ג' בחי' חתם סופר (ד"ה לפי) כתב דהטעם שהוצרך רש"י להעמיד דמיירי באב שמחלק נכסיו על פיו, ולא פירש דמיירי גם בשותפין שחלקו וכשעלו את הבתים בשומא, כי רש"י סובר דבחלוקת שני בתים מאוד יתכן שלא הוצרכו לעלותן בשומא, אלא זה נטל בית זה וזה נטל בית זה, ובאחד מהם היו שני פתחים, לכן הוצרך להעמיד דמיירי באב שמחלק נכסיו על פיו.

והנה בחתם סופר מקשה על דברי רש"י, דהנה בסוכה דף ג': אמרו דבית שאין בו ד' אמות אין האחין והשותפין חולקין בו, ואמרו שם בגמ' דהכוונה היא דבית שאין בה ארבע אמות אין בו דין חלוקה בחצר ביחס לפתחי הבית, כי מה